

Koen Lenaerts, rechter bij het Hof van Justitie

“Het Hof, dat is zoals de koning”

Sinds 7 oktober 2003 is Koen Lenaerts rechter bij het Hof van Justitie in Luxemburg, zowat het hoogste wat je als jurist kunt bereiken. Hij vertelt enthousiast over de uitbreiding van de EU, zijn nieuwe collega's en de rol van het Hof in de EU.

Wolfgang Schüssel, de president van Oostenrijk, heeft begin dit jaar kritiek geuit op het Hof van Justitie. Het zou door zijn arresten stelselmatig de EU-bevoegdheid uitbreiden. Wat is uw reactie daarop?

Ik kan begrijpen dat Schüssel die indruk heeft, maar in feite is het heel eenvoudig: de meeste lidstaten ontdekken het Hof pas als in een gevoelige zaak een arrest wordt uitgesproken dat tegen de verlangens van een lidstaat ingaat.

Schüssel stelt voor dat de lidstaten de plaats van het Hof herbekijken. Dat is heel goed. Als de lidstaten vinden dat er bepaalde wijzigingen moeten worden aangebracht: *kein Problem!* Maar ik vind niet dat er iets moet worden gewijzigd. Als Schüssel de hervormingen van het Hof op de agenda zou plaatsen, krijgt hij van een aantal lidstaten te horen dat ze daar toch niet over willen spreken. Dat bevestigt enkel de rol van het Hof. Zo

behouden we zelfs op een versterkte wijze onze legitimiteit.

Je kan dat vergelijken met de positie van de koning in België. Je hoort vaak dat een koning niet legitiem is omdat hij niet verkozen is. Het antwoord daarop – en dat staat los van mijn gevoelens over het koningshuis – is dat de koning natuurlijk legitimiteit heeft: zijn ambt staat in de Belgische grondwet. Meer nog: er staat dat het de nakomelingen zijn van Saksen-Coburg Gotha, er wordt heel precies uitgelegd hoe de continuïteit verzekerd is. Zolang de Belgische grondwetgever daar niets aan verandert, heeft de koning een absolute legitimiteit. Die is, net als bij een rechter, niet geput uit een democratisch proces van verkiezingen. Nee, de legitimiteit is gesteund op het gezag van de grondwetgever.

Het gezag van het Hof van Justitie is niet dat van een gekozen rechtscollègè, maar

het is een Hof dat de stem van de grondwet is en dat steunt op dat gezag en oordeelt op vraag van anderen. Het is de grondwet – het EG-verdrag – die de legitimiteit geeft voor de beslissingsmacht van het Hof en die grondwet kan worden gewijzigd.

U bent in 2003 door een regeringsbeslissing gepromoveerd tot rechter bij het Hof van Justitie. Was u op de hoogte gebracht van die beslissing? De vorige rechter Melchior Wathelet wist blijkbaar niet dat zijn mandaat niet werd verlengd.

De EU-lidstaten zijn vrij om de benoemingsprocedure te bepalen. Elk land moet daarbij bepaalde interne gevoeligheden respecteren. In België is het een ongeschreven regel dat er voor bepaalde functies een alternatie is tussen Nederlands- en Franstaligen. Dat geldt niet alleen bij ons, maar ook tussen Engelsen en Schotten en tussen

Spanjaarden en Catalanen.

Ik ga uiteraard geen commentaar geven op mijn voorgangers, maar het is zo dat er in het Hof al sinds 1984 een Franstalige rechter zat. Om redenen die niets met mijn persoon te maken hebben, heeft de regering besloten dat men bij het verstrijken van de termijn van mijn voorganger de alternatie wilde laten spelen. Langs Vlaamse én Waalse kant was er een consensus om een hoogleraar Europees Recht van de K.U. Leuven voor te dragen.

Onafhankelijkheid

De rechters bij het Hof van Justitie worden door de lidstaten benoemd. Is dat geen gevaar voor de onafhankelijkheid? U moet immers ook vaak oordelen over die lidstaten.

Het is duidelijk dat een rechter in eender welk systeem aangesteld wordt door een orgaan dat buiten de rechterlijke macht ligt. Dat is eigen aan een democratie, maar de rechters zijn onafhankelijk in hun functie. Ze putten hun legitimiteit om soms delicate beslissingen te nemen uit de grondwet zelf, ook als die grondwet ‘EG-verdrag’ heet. Die tekst bepaalt hun functie.

Het Hof van Justitie heeft met de uitbreiding van de EU een historische kans gezien om de gerechtelijke achterstand weg te werken.

Wij moeten vaak beslissen in zaken die een politieke impact hebben. Vandaar dat de aanstelling van de rechter ongelooflijk belangrijk is. In Europa benoemen de lidstaten de rechters in onderling overleg. De rechters worden dus niet benoemd door een instelling van de Unie. De lidstaten bepalen elk voor zich conform hun tradities de weg tot de voordracht. Die voordracht wordt *de facto* een benoeming, want de lidstaten gaan *elkaar geen vliegen afvangen*, ze gaan elkaars kandidaten niet wraken. De lidstaten moeten elkaars procedures vertrouwen.

Is er geen gevaar dat rechters worden benoemd omwille van hun mening in bepaalde zaken zoals dat bij het Supreme Court in de V.S. de gewoonte lijkt te zijn?

In de Verenigde Staten worden rechters *for life* benoemd en daar is het openlijke politiek. Bij ons bestaat nog altijd de idee dat een rechter het vertrouwen moet kunnen krijgen van het hele land dat

hem voordraagt én van de Europese samenleving.

Het Hof van Justitie is een echt federaal hof: een rechter kan niet omwille van zijn nationaliteit gewraakt worden of gevraagd worden om te zetelen. De samenstelling van het Hof is nationaliteitsblind. Lidstaten worden zo voortdurend onderworpen aan het oordeel van rechters die ze zelf niet geselecteerd hebben. In een Unie van 25 zijn alle lidstaten dus aan de rechtsmacht van écht Europese rechters onderworpen, meer nog dan in een Unie van 15.

Van 15 naar 25

Met de uitbreiding van de EU in 2004 kwamen er ook 10 nieuwe rechters bij het Hof van Justitie. Hebben kleine landen als Malta en Cyprus wel voldoende gekwalificeerde rechters?

*(enthousiast)*Ja! Vanuit die kleine landen komen er topmensen die over de hele wereld geschoold zijn. Sommigen

hebben als experts de toetredingsonderhandelingen begeleid en kennen het Europees recht vaak beter dan rechters die vanuit een nationale rechtbank zijn gepromoveerd. Er is ook absoluut geen taalprobleem. Het Hof van Justitie is wat betreft taal een heel ander rechtscollege dan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg, waar men de naleving van de mensenrechten door de lidstaten controleert. De Europese Unie is een rechtsorde met eigen politieke instellingen. Daar horen aparte rechtsbeschermingsmechanismen bij: een Litouwse rechter kan zijn vragen aan ons in het Litouws stellen en hij kan een antwoord in het Litouws verwachten.

Elke dinsdagavond houden wij met de 25 rechters, 8 advocaten-generaal en de griffier een algemene vergadering, zonder tolken. Iedereen spreekt Frans en de documenten zijn ook eentalig Frans. Taal is intern géén groot obstakel.

Het arrest

Het Hof beslist met een geheime stemming. Zou het de transparantie niet ten goede komen om zoals bij het Internationaal Gerechtshof te werken met *separate en dissenting opinions* – rechters die het niet eens zijn met een beslissing hebben het recht hun redenen te geven. Zo worden de evoluties in de rechtspraak duidelijker.

Ik zou kunnen leven met de idee dat de stemming wordt bekendgemaakt, maar het is een moeilijk probleem. De EU is een rechtsorde die nog altijd moet strijden voor meer efficiëntie en effectiviteit. In de ogen van een aantal lidstaten zou een arrest minder gezag kunnen hebben als ze weten dat de meerderheid nipt was. Als je dan de minderheid nog een *dissenting opinion* laat schrijven, riskeer je dat het gezag helemaal onderuit wordt gehaald en dat zou de effectiviteit van de rechtspraak kunnen schaden.

Koen Lenaerts

°1954
 1977 Licentiaat Rechten
 1982 Doctor in de Rechten
 1983-... Professor Europees Recht in de Katholieke Universiteit Leuven
 1989-2003 Rechter in het Gerecht van Eerste Aanleg
 2003-... Rechter in het Hof van Justitie

De gemiddelde procesduur in de periode 2000-2004 was twee jaar. Is dat een redelijke termijn? Hoe verantwoordt u die duur?

Twee jaar is te lang, maar het evolueert in de goede richting. We hebben in 2003 maatregelen genomen om efficiënter te werken. Zo moet de advocaat-generaal niet meer in elke zaak zijn conclusie geven. In sommige, duidelijke zaken doen we een zaak zelfs af zonder mondelinge behandeling. De tijd die je zo wint, win je niet alleen in die zaak, maar ook in alle andere. *You're freeing resources.*

Bovendien heeft het Hof een zeer goede zaak gedaan heeft met de uitbreiding van de EU. We hebben een historische kans

gezien om heel de achterstand weg te werken. In 2005 was er een spectaculaire daling van de procesduur, tot minder dan 20 maanden. We komen van meer dan 24 maanden in 2004. Dat is een zeer goede evolutie.

Langs de andere kant is het niet mogelijk om beneden een bepaalde minimumduur te zakken. Dat heeft te maken met de meertaligheid van de Unie. Als een Antwerpse rechter een prejudiciële vraag stelt aan het Hof, doet hij dat in het Nederlands. Dat is normaal, in de Unie is er een volledige gelijkheid tussen alle talen. Die vraag gaat over Europees recht en na de uitspraak geldt de interpretatie in de hele Unie. Alle lidstaten willen dus deelnemen aan het debat. De prejudiciële vraag wordt dus

naar alle 19 EU-talen vertaald, want de lidstaten communiceren enkel in hun taal met de EU. Een Nederlandstalige tekst kan niet rechtstreeks naar het Litouws of het Lets worden vertaald, want zoveel tolken zijn er niet. De tekst wordt dus eerst naar de *piloottalen* Frans, Engels en Duits vertaald en gaat vandaar uit verder. Het duurt drie à vier maanden om een tekst vanuit het Nederlands naar het Litouws te vertalen. Daarna kunnen alle lidstaten hun opmerkingen maken, in hun taal. Die moeten terug vertaald worden naar het Frans, onze interne werktal en – in het geval van de Antwerpse rechter – het Nederlands, want de partijen moeten hierop kunnen reageren.

Als je met dit alles rekening houdt is de absolute minimumtermijn voor een

volledige procedure ongeveer 15 maanden.

In 2009 loopt uw mandaat af. Wat zijn uw toekomstplannen?

Ik hoop op een tweede mandaat. Hoewel ik nog niet weet wat ik erna zal doen, is het wel zo dat ik (*nadrukkelijk*) niet bij een advocatenkantoor of als juridische raadgever zal gaan werken, want dat zijn de mensen die nu constant voor ons pleiten en voor mij geldt dezelfde onafhankelijkheidsplicht als voor politici en gezagsdragers. Waarschijnlijk zal ik een academische functie opnemen.

Bedankt.

(Tijs Laurens)

Hof van Justitie

Wat?	Belangrijkste rechtbank van de Europese Unie.
Waar?	Bestaat uit twee delen: Hof van Justitie en Gerecht van Eerste Aanleg
Samenstelling?	Luxemburg
Belgen?	Telkens 25 rechters, 1 rechter per EU-lidstaat
Niet verwarren met?	Koen Lenaerts in het Hof, Franklin Dehousse in het Gerecht
Oordeelt over?	Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg
	Interpretatie van EU-recht